

Chontal de Tabasco del Este

Traductora: Alma de Jesús García Pérez

1.- Kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjío'b:

Chinén ke mach a yibajtánaba ni jin bajká kajáro'b t'o ané te' u pók'e ni ka'b, k'ënëlesán uts ni ka'b i mach a lalájchen cha'chikoné ya'i si mach u yërbét ni aj nojáro'b. Ts'ajkún si yërochéni te' ta chiktayá i te'éro'b, che'chi si ya'án xixí ni bankétajo'b i bárdajo'b, simách t'o jini yaxé a yibajtánabala. Si jini a numсэнla, sep' bixén nat ka'ánet.

K'ajti'ín ke te' u yesínte ni te'éro'b i ni noja' u chéno'b k'a pók'ik' ni ka'b, jini u numé te' mach'ánet a chinén. Si jini a numсэн, sep' bixén nat ka'ánet k'a mach a yibajtánaba. Si awó a k'átën kédá yaxé a chen a wotót sin ke ajnék bák'ët ke yaxé a yibajtánaba, k'atbén ni aj nojáro'b ke aj Kërën Këjío'b tan a kaj. Si awó a yina'tán uts chinén www.proteccioncivil.gob.mx i www.cenapred.gob.mx

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

2.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjío'b:

Si kajáret nëts'ë t'o noj na' nap', yina'tán uts si nëts'án chen i nët'án chen t'o Sesep' Ts'ají ta Ciklóno'b Tropikálo'b (SIAT-CT): unlí'b bék'tajlé (isulán), mach k'en bék'tajlé (yëx), bék'tajlé (kënpakán), k'en bék'tajlé (chëk k'ënpakán), noj na' bék'tajlé (chëk) “xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

3.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjío'b:

Si nëts'ëlán chen unp'é ciklón tropikál tan a kaj, k'atbén aj nojáro'b aj Kërën Këjío'b luke yaxé a chen t'o ni jonp'é yoko ts'ají ta SIAT-CT i chinén kédá nëts'ë yaxé të bixé t'o bajká kajáro'b t'o ané; ya'i máchaxi u yibajtánubaro'b, yuxé të ajné chuné u k'uxéo'b i chuné u xojéo'b. Bisán se'ma luke yaxé a k'ënëlasán, i a junláro'b ke yaxé a k'ënëlesán (jun ta pënkëbí, a kredensiálo'b, a jun ta ka'b o ta otót)tan chímo'b de plástiku mëkë k'a mach ts'ukmák i tan unp'é na' chim o morrák k'a mach k'eché ajnék t'o a k'ëb i pech k'ëb. Si awó a yina'tán, k'atbén ni aj nojáro'b aj kërën këjío'b tan a kaj. “xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

4.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Kējíro'b:

Si a chinén k'a a kaj YUXÉ TĚ BIXÉ TĚ JA' ;nět'án ko numé yoka'! Mach jolkín chen andar o núxe tan bij t'o ja'. Mach numíket ka'án nap'op'. Uts a chen, si a bixé káchikēda ka mach'án u numsén jínba běk'tajlé. K'ajti'ín a bisán t'o ané a junlá tan chímo'b de plástiku mēkē. Mach a chen a wotót pan ka'b ke mach iskí, ti' náp'op', présajo'b o tuch'ejpá tikín nap'op' ke yuxé u but'e'ubá te' yuxé tē ajné k'en noja'. Si awó a yina'tán k'en jínba ts'ají, k'átben aj nojáro'b aj Kërën Kējíro'b tan a kaj.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

5.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Kējíro'b:

Si a numsén tan un'p'é Yúkur aj Cháwëk mach běk'táket i bixén káchikēda ka' máchaxet a yibajtánaba. Si awotót ts'ijí ya'án o a úti t'o k'ënbitájo'b ke mach u k'élén ka' tētē'ka'b, te' o sink, pásen sep' ya'i i a chinén k'a mach a yibajtánaba, k'a maxík tē yëró ta' wák'o o bajká kajáro'b t'o ané. Uts a chen, ke a chinén káche'an a wotót. Mach a ts'ëbe' fósforojo'b o chē'b sinke a chinén si mach'án tē páse gas.

Nëts'ë aj nojáro'b aj Kërën Kējíro'b k'a u lotínet a chinén káche' a kijí a wotót te' a numí aj yúkur aj cháwëk.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

6.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Kējíro'b:

Si a numsén ke ya'án tē PULÉ tan a wotót k'a ts'ëbó chen a xun o jutk'ák', tēpe' t'o ja' o ëk'ë tupám unxót' sink tupám ni k'ak'. Si u noán noj k'ak', ya'án gáso'b i but's, pásen ya'i xikí, i, uts a chen, si a mēke' a ni' i a ti' t'o un'p'é ách'er nok' i pásen ya'i.

Jok'ó sep' aj nojáro'b aj Kërën Kējíro'b

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

7.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Kējíro'b:

K'a mach a numsén PÚLEMA TA TE'ÉRO'B mach choke' fósforojo'b, k'úso'b o chá'chikamba k'ëmbitá de bidriu tan te'é, ke t'o u yets' k'in wárre u tiwán. Si a chinén ke ya'án púlema tan te'éro'b, mach a wëre' a ané yaxé a tēpe' a juntumá, maxíket a yibajtánaba. Ērbén sep' ni aj nojáro'b aj kërën kējíro'b tan a kaj:

K'átën si a ë'bínte k'a a chen púlema. Si yaxé a chen ka'íni, yoko chinén ke yaxé tē lotínte t'o bajká kajáro'b tuch'ejpá a wotót, k'a u chinéno'b uts káche'da ya'án tē numé jínba patán i ke mach noák, ts'ajkún o chinén káche'da yaxé a tēpe' cha'chikámbe púlema. Si jínba púlema mach yo u tēpe'ubá, uts k'a a ts'ajkún tubá aj nojá tan a kaj i tan otót tē CONAFOR ke

nëts'ë tan a wotót o chen jok'óm të ch'aján të 0180046236346, k'a k'otík upéte bajká u chen jínba patán ke u kërëntáno'b ni pulemájo'b.
"xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba"

8.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

Si kajáret nëts'ë t'o BOLKÁN yina'tán káche'da ya'án u yëre' ni semáforo ta bolkáno'b: bonibá yëx u yëre' ke mach a na'tán a pixán; ni k'ënpakán, ubín (pi'tán ka'óra yaxé të páse); i ni chëk ubín uts (bixíket káchikëda ka' mach'án të numsínte jínba bëk'tajlé k'a ajnéket nat t'o bolkán)

Si ya'án të yëro ts'i'tán ta bolkán, mëkë a ni' i a ti' t'o unp'é páyu o unts'íl nok', k'a ni ts'i'tán u yibajtán a jut o a ni' te' ya'ánet a wúts'un. K'ënëlesán a espejuel t'o u yok i mach a k'ënëlesán jin ka' tsul buch' ke u yoskán tan jut.

Mëkë ti' a wotót i a bentánajo'b i mach pásiket tan a wotót. Uts k'a a mëke' t'o ách'er nok' ka'án jëbë a wotót i ko yoché noik'. Si u páse tikëw ja' o tikëw pusují. Bixén ka'án ka'b iskí i mach bixíket koxé të numé jindá.

A kərbénetla k'a mach kijíket tan iskir ka'b si ya'án k'en noja'.

"xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba"

9.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

Si nëts'ë kajáret tan noj na' nap' i a numсэн unp'é noj na' yúkur aj cháwëk, puéde a numсэн unp'é YÚKUR JA' i NOJ NA' YÚKUR JA'. Si a chinén ke ni noj na' nap' u nët'án i u chinkán u ténxiná, mach kijíket ya'i i bixén káchikëda iskí, ke mach nëts'ë ajnék ja' k'a mach ochík ya'i ja' ta noj na' nap'! yina'tán luke u yëre' ni aj Patáno'b ta Noj na' kaj ke u Ts'ajkúno'b ta Noj na' yúkur ja' (SINAT) i t'o aj nojáro'b aj Kërën Këjéro'b.

"xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba"

10.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

Te' u k'oté ni inbiernu (te' púru tsis) uts k'a ajnéket mëkë a chen cha'chikoné, ke luke yaxé a wuch'én ajnék tikëw, ja', che'chi a k'uxe' tsájël jut te' i yëxër jut te'; a ërbínte k'a a xoje' jëli' tsísi i a t'une'abá t'o cha'chikámba t'unibá.

Mach a k'ëne' xun ta a tiwësánaba o a wëk'e' k'a ochík noík' tan a wotót, k'a ni jutk'ák' i ni si' u tóbesan but's' ke u yibajtánet. Yokochinén chúxune u k'ënëlasán ni bich'ók, aj ch'upím t'ëbërájo'b i jin bajká yibata'án u yák'o, t'o jínda puéde ke k'ojoláko'b.

Nëts'ë aj nojáro'b aj Kërën Këjéro'b i tan otót ko yúte yoko ts'ak k'a a k'átën chúxune yaxé a chen te' yaxé a numсэн ka'íni.

"xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba"

11.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

K'ajti'ín ke ni te'éro'b i noj na' te'éro'b u yuch'éno'b ja' ta noja', u ch'una'táno'b tuyabá ka'b i t'o jini u ch'o'kán ta kë k'ënëlesánla. Mach a yësénla i ni a pule'la ni te'éro'b pan ka'b, ¡lotínonla k'a mach kijík SIN TE'É KË KÁ'BLA!

Nëts'ë aj nojáro'b aj Kërën Këjéro'b k'a a k'átën chúxune yaxé a chen te' yaxé a numсэн ka'íni.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

12.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

K'a ajnékonla uts a kë tøk'e' kë chénla tan kotótla. K'a a yina'tán chuné yaxé a chen najtëkë, te' ya'án të numé i tupámi, ts'ibën CHUNÉ YAXÉ A CHÉNLA T'O BAJKÁ KAJÁRO'b T'O ANÉ.

Yoko chinén káche'an ni k'ënbitá jin a úti t'o a wotót, k'a mach ajnéket t'o bøk'tájle ke yaxé a yibajtánaba.

Mach a naysán chuné puéde u yibajtánet ka'b tiní, ti' noj na' nap', nap', présajo'b.

Susújchen olotí ya'án a numсэн ka'íni i chinén kädá yaxé të puts'é i kädá yaxé të kijó k'a mach a yibajtánaba.

Ajnék ta' k'ëb chiktayá, rádiu ke mach u k'ënëlesán elektrisidád, pítru, k'ënbitá ta të úte ts'ëkóm, númerujo'b ta të úte jok'óm të ch'ajan si yaxé a k'átën k'a lotíntiket i u júnla upéte bajká kajá tan a wotót, ch'una'tán tan chim de plástiku uts mëkë.

Che'chi pa'sén a ëlëk'ijo'b ke u lotínet i jínba ëlëk'í ke u k'uxkán k'a mach kijíko'b u juntumáro'b i chinén kädá yuxé të ajnéro'b sinke u yibajtánubaro'b t'o k'en u k'uxbitáro'b asta numík upéte luke ya'ánet a numсэн.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

13.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

Yoko chinén ni tankejo'b ta gas i káche' ajnék tusú uts sin bøk'tájle ke yaxé a yibajtánaba. Si a tánke ya'án t'o 10 jap' o k'en, k'átën k'a yoko chinkák t'o jin bajká yuyí jínba patán.

Yoko chinén k'a ni silíndrujo'b mach ajnék wok'ó, si ka'íni ya'án, mach a ch'ëme'. K'ajti'ín ke ni tánkejo'b mach ajnéko'b t'o cha'chikone o ko numé noík'.

Si a wubín u yúts'u ni gas, mach a ts'ëbe' a chiktayá, ni a ts'ëbe' fósforo, k'us o cha'chikoné ke u tobesán k'ak', ka'íni u yajné pulóm; si a numсэн ka'íni uts k'a a wëk'e' ke ochík sep' noik' tan a wotót i a jok'e' bajká u patán u tëpe'ob k'ak'. Ts'ajkún si ya'án të páse ni gas o ya'án pulóm të 066.

Nëts'ë aj nojáro'b aj Kërën Këjéro'b k'a a k'átën chúxune yaxé a chen te'

ya'ánet a numсэн ka'íni.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”

14.- kërëntánaba y che'chi jin ya' kajáro'b t'o ané si a chen luke u yëre' ni aj Kërën Këjéro'b:

¿Awí k'a si ajnékonla tupámi xiktáko'b i yiníko'b ka'íni upéte aj këjéro'b yuxé të ajnéro'b uts t'o cha'chikámba bék'tajlé i yuxé u p'álën sep' t'o upéte luke u yëre' aj kërën këjéro'b?

Xiktáko'b i yiníko'b ya'ánonla t'o jínba deréchujo'b, íxuk'a a kərbénetla a ts'íběnla t'o bajká kajáro'b tan a wotót de káche'da yaxéla a kërëntánabala, a ë'bénla u patán ajúnturo'b, sinke a chinén ip'éka u jap', si yiník o ixík, o si yuyí kënjú, k'a ajnéko'b tan u k'ajalíno'b ke puéde u numséno'b bék'tajlé t'o yúkur aj cháwëk, yiníko'b i xiktáko'b, te' u bixé otót tan ja', pulóm o cha'chikoné i ajnéko'b p'ixí u júto'b.

Che'chi ni xiktáko'b yuyíro'b u chinéno'b si ya'án të numé t'o cha'chikoné aj këjéro'b, i kólba kë yina'tánla káche'da akëxéla kë kërëntánla kë yajtéla i bajká kajáro'b t'o kénéla si a kë numсэнla cha'chikoné, íxuk'a a kë lotínetla k'a mach a numсэн jínba bék'tajléjo'b.

K'a ni kërën aj këjéro'b che'chi ta xiktáko'b.

“xëmbëlësán ni Méjiku k'a mach numík koxé u yibajtánuba”